

K.K.T.C.
Yakın Doğu Üniversitesi
Fen – Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı
Bölümü

Tezin Adı: K.K.T.C.'ye Giden Yolda
1958 – 1974 Yıllarına Ait Canlı Hatıralar

Mezuniyet Çalışması

Çimen Tandöveroğlu

Danışman:
Prof. Dr. Bülent Yorulmaz

2001 Lefkoşa

İçindekiler

Önsöz.....	1
Giriş.....	3
1963 Yılına Ait Canlı Hatıralar.....	4
Mustafa Hüseyin Arap.....	5-7
1974 Yılına Ait Canlı Hatıralar.....	8
Hüseyin Tandöveroğlu.....	9-20
Hüseyin Tosunoğlu	21-29
Şerif Ali Piyale	30-32
Cahit Gürses.....	33-36
Yer Adına Göre Dizin	37
Şahıs Adına Göre Dizin	38

ÖNSÖZ

Bir toplumda tarih bilinci, o toplumun kaderini etkileyen hayati karar ve olayların, geçmiş ulusal ve toplum sol deneyimlerin canlı tutulması, şimdi ve yarında yaşatılmasıdır.

Geçmişte yaşanan kötü olaylar, heyecanlar ve korkular kabuklaşsa bile, geçmişte olanlar bir gerçektir.

Adamız 1950'li yıllardan başlayarak Rumların kötü idealleri ve amaçları doğrultusunda baskı altına alınmıştır. Sürekli savaşlar olmasa da halk bu dönemlerde korku ve huzursuzluk çekmekteydi.

21 Aralık 1963 yılında Kıbrıs Adası'nın kanlara bürünmesinin sebebi Yunanistan'ın Kıbrıs'ı kendinin bir parçası haline getirmek istemesidir. Rumlar bu amaçlarını gerçekleştirmek için adi çarelere başvurmuşlar fakat bunun başaramamışlardır. Kahraman Türk halkı ve Mehmetçikler sayesinde topraklarımız kurtulmuş ve bugünlere kadar gelinmiştir.

Türk halkı doğup büyüdüğü, çalıştığı birçok anısını paylaştığı yurdunu, yabancı ellere bırakmamak için tüm imkansızlıklara rağmen başarılı bir şekilde savunmuşlardı. Köy halkını köyünden sürmüş olan Rumlar, bazı vatandaşları ise kendi ailesinin gözü önünde öldürmüş, kimisini ise canını kurtarmak uğruna bırakmış olduğu evinden kaçıp dağda ve ormanda saklanırken öldürmüşlerdi. Ben bu acı dolu yılları bizzat yaşamış insanların ağzından derleyerek gözler önüne sermeye çalıştım.

20 Temmuz 1974 yılındaki kanlı savaşlarda da amaç yine aynıydı. Adayı Yunanistan'a bağlanmak. Enosis'i gerçekleştirmek. Bu dönemde Rumlar ve Türkler aynı köyde karışık olarak yaşıyorlardı. Komşuluk yapıyorlar ve birlikte iş yapıyorlardı. Fakat Ateşkes Antlaşması bozulunca her şey değişmiş köylü Rumlar yıllarca tanışık oldukları Türk köylülere kötü davranmaya başlamışlardı. Eli silahlı Rumlar köyleri bastıkları zaman onlara ilk yardım eden yine buralardaki Rumlar olmuşlardı. Yine halka zulüm yapmışlar. Köylerdeki gençleri öldürmeye devam etmişlerdi. Hiçbir zorlukla yılmayan Türk halkı her zamanki gibi topraklarını savunmuş ve bu uğurda şehit olmuştu. O dönemde şehitlerimiz ve halkımız topraklarını namusları olarak görmüşler ve ona zarar gelmemesi için canla başla mücadele etmişlerdi. Onlar bu fedakarlıkları yapmış olmasalardı bugün bizler olamayacaktık. Ya da başka bir bayrak altında yabancı bir devletin baskısı altında yaşayacaktık.

Çalışmamın oluşmasında bana yardımcı olan Yakın Doğu Üniversitesi, Fen – Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Dekanı Sn. Bülent Yorulmaz başta olmak üzere, anılarını bizlerle paylaşan herkes, insanlık adına kahramanca savaşanlara ve şehitlerimize en içten teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

Çalışmamın birinci bölümünde 1965 yılına ait canlı hatıraları toplamaya çalıştım. Burada Türk insanının yurdunu, toprağını ve canını kurtarmak için ve en önemlisi Kıbrıs Adası'nı yabancı ellere bırakmamak için tüm imkansızlıklara rağmen yaptıkları mücadeleleri aktarmaya çalıştım. Bu çalışmayı hazırlamam için bana hatıralarını anlatan insanlar, anılarını aktarırken sanki o yılları yeniden yaşıyormuş gibi anlatıyorlardı. Yıllar geçip gitmiş, fakat o yılların, o dehşet saçan günlerin içlerinde halen sönmemiş olduğunu gördüm.

Çalışmamın ikinci bölümünde ise 1974 yılına ait canlı hatıraları topladım. Türk insanının çektiği acıların tarihin her döneminde olduğunu bir kez daha gördüm. Yunanistan'ın bitip tükenmeyen emelleri karşısında Türk halkının yaptığı mücadeleleri sizlere sunmaya çalıştım. Yunanistan Türk halkını doğduğu topraklardan silip atmak istemiş ve adayı da Yunanistan'ın bir parçası yapmak hayalini kurmuştu. Bunu ise Türk halkına çeşitli zulüm yaparak gerçekleştirmek istemiş fakat başaramamıştı.

Türk halkı, şehitlerimiz, köylümüz tüm imkansızlıklara rağmen adayı savunmuşlardır.

Herkesin bilmiş olduğu bu gerçekleri bir kez de ben sizlere, bu acı dolu günleri yaşayan insanların anılarını derleyerek sunmaya çalıştım.

1963 YILINA AİT CANLI HATIRALAR

1956 yılında Kıbrıs maden şirketinin Lefke bölgesindeki tesislerinde bekçilik yapmaya başladım. Ksero'daki evlerde ailemle oturuyordum.

21.12.1963 yılında Fuqaza'daki kapalı olan maden bölgesinde görevliyken, Lefkoşa'da Rumlarla Türkler arasında çatışma çıktığını bilmemize rağmen Rum ve Türk elli kadar işçi ayın 23'üne kadar burada çalışmaya devam ettik. 23'üncü günün akşam üzeri 15.00 – 16.00 sıralarında Rum işçiler işten ayrılmaya başladı. Bunun üzerine T.M.T.'ci olduğunu açıklayan Türk ebistadımız Hasan Leyla Arap yanıma gelerek bana, Mustafa Dayı makineleri durdur dedi. Ben makineleri hemen durdurdum. Aradan yaklaşık 10 dakika geçmişti ki, arabası ile fabrikaya gelen Amerikalı maden Müdürü Mr. Luxas bana makinelerin neden durdurduğunu sordu. Ben de müdür Kaymaklı'da Türklerle Rumlar arasında çatışma mevcut olduğu için Türk ebistadın makineleri durdurmamı istediğini söyledim. Türk ebistat Türk işçilerinin can güvenlikleri nedeniyle işten ayrılıp evlerine gitmelerini söyledi. Hiç birimizin parası olmadığı için de Amerikalı müdüre gidip Fugaza'daki yazıhanesinde birikmiş paramızı alıp bize getirmesini söyledik. Müdürün bize parayı getirmesiyle hemen işten ayrılıp evin yolunu tuttuğumuzda, etrafta her zamankinden farklı bir hareketlenme vardı. Ksero'daki tren rayları yanında bulunan bir beton evin üzerinde Lefke'ye yönelik bir adet uçaksavar silahının doğrultulduğunu ve birçok tanidik Rum'un silah taşımakta olduklarını gördük. Bizden önce Ksero'ya dönen işçilerin çoğunun evlerini terk ederek Lefke'ye sığındıklarını gördük. Benim ve kardeşlerimin eşleri halen biz Ksero'ya dönmediğimiz için evlerinde bizi bekliyorlardı. Onlardan öğrendiğimiz kadarıyla Rumlar kendilerine silah gösterip korkutuyorlarmış. Biz üç kardeş evlerimize döndüğümüz zaman, korktuğumuz için en yakın Türk bölgesi olan

Lefke kasabasına gitmek istiyorduk. Fakat vasıtamız yoktu. Bir müddet sonra Lefke'de tanıdıklar gelerek arabaları ile çoluk çocuk hepimizi Lefke'ye taşıdılar. Orada tanıdıkların evine sığındık. Eşyalarımız Ksero'da kalmıştı. Lefke'ye saat 17.00 sularında gittik. Biraz sonra polis karakolunda bulunan alarm zili çaldı ve akabinde de hoparlörler vasıtası ile eli silah tutan erkeklerin karakolda toplanması istendi. Ben de karakola gittim. Burada bana silah verildi. Aynı amaç için gelen kişilerle birlikte Lefke'nin Konnaz mevkiine götürüldük. Rumlar'ın Lefke'ye saldırı yapmaları halinde karşı koymak için önlem aldık.

Ayin 25'ine kadar Lefke'de kaldık. Eşyalarımız daha önce söylediğim gibi Ksero'da kaldığından, eşyalarımızı almak için oraya gitmemiz gerekti. Bize Lefke'den çıkmamızın tehlikeli olacak söylenmişse de biz onları dinlemedik. İki kardeşim, İbrahim Hüseyin Arap ile Sami Hüseyin Arap ve Lefke'ye sığınan başka bir köylümüzün kendisine ait otobüsü ile köye gideceği için biz de otobüse ailelerimizle binip birlikte Ksero'ya geri döndük. Geceleyin evimizde kaldık. Eşyalarımız aynı şekilde duruyordu. Bir şey olmamıştılar. Gece havaya otomatik silahlarla ateş ediliyordu. Bundan çok korkmuştuk. Sabahtan yani 26.12.1963 günü kardeşlerimden Sami Hüseyin Arap kahvelerin olduğu tarafa gitmişti. Geri döndüğünde bana söylediğine göre iki Rum kendisini tehdit etmiş. Ksero'dan kaçmazsak hepimizi vuracaklarını söylemişler. Bana söyledikten sonra ben de kahveye giderek ne olduğunu bakmak istedim. Orada Yorgo isimli Rum'u gördüm. Bu şahıs önemli bir kişi olduğundan ne olur ne olmaz diye eşyalarımızı Lefke'ye götürene kadar bize bakarak olmasını kendisinden istedim. Ben eşyaları otobüs ile Lefke'ye götürdüm. Diğer kardeşlerim Ksero'da kalmıştı. Daha sonra yine Ksero'ya

dönmek istediğimde Lefkoşa'da çatışmaların yoğunlaştığı gerekçesi ile Lefke'den dışarı çıkmak yasaklandı. Kardeşlerim Ksero'da kaldığı için ben Yorgo'ya, Lefke'den Ksero'daki polis karakoluna telefon açarak kardeşlerimi yeniden korumasını istedim. Yorgo kardeşlerimi, eşleri ve çocukları ile birlikte muhafız aramasına bindirip, tren raylarının yanına kadar getirip buradan yaya olarak onları Lefke'ye gönderdi.

Ayın 31.12.63'üne kadar ateşkes vardı. Kardeşlerimden Sami Hüseyin Arap Lefke'de iken bana Ayirini köyünde bulunan ailemizin durumunu öğrenmek için Mehmet Ali Kambilili isimli tanıdık bir şahsın motorunu alıp köye bakmaya gideceğini söylemişti. Ben kendisine 'Her ne kadar da ateşkes anlaşması varsa da güvenip yola çıkma, sonra sana bir şey olabilir' dedim. Başkaları da kendisini yola çıkmaması hususunda uyarmışlardı. Yine de dinlemeyip motorla yola çıkıp Elye (Doğancı)'ye gitti. Bu köyde de onu tanıyan birileri motorunun lastiklerini boşaltıp kendisini engellemeye çalışmışlarsa da yine de motorun lastiklerini doldurup yola çıkmış. Gaziveren'e geçtikten sonra her şey yolunda iken Rumlar'ın yolda kurdukları bir barikata yanaştığı sırada Prasyo (Aydinköy)da vurulmuş ve üç gün burada evlek içinde kalmış. Tüm bunları ortalık sakinleşmeye başladığında tanıdık Rumlardan öğrenmiştim. Ve bana dininize göre ona okutmamızı söylemişlerdi.

Mustafa Hüseyin Arap (60)

Oturduğu Yer: Akdeniz Köyü

1974 YILINA AİT CANLI HATIRALAR

Kıbrıs'ın kuzeybatısında bulunan Akdeniz köyü 1974 yılından önce çoğunluğu Türk olan karma bir köydü. Ben 10.4.1953 tarihinde bu köyde doğdum. 1963 yılında ada genelinde başgösteren toplumsal olaylar ve buna bağlı toplumsal direniş nedeniyle memuriyet yoktu. Köy halkı geçimini, kendi özel işlerine ilaveten bölge genelinde Rumlar'a ait işlerde çalışarak temin ediyordu.

1973 yılına kadar münferit toplumsal ve adi olayların haricinde köy halkı arasında ciddi olay olmamıştı. Bu tarihten sonra muhtemelen bazı askeri veya sivil çevrelerin kışkırtmaları sonucu, köyde ikamet eden bazı Rum gençlerinin Türk İlkokulu'nda bayrak direğine çekili Türk bayrağını almaları ve okul duvarına terörist örgütünü temsilen EOKA ibaresini mavi boya ile yazıp duvarı kirletmeleri sonucunda gelişen olaylar nedeniyle huzursuzluk başgöstermiş ve olaylar bölgedeki Rum polisine yansıtılmıştı. Huzursuzluğun devam ettiği bir günde Türk köylülerin yine bir Türk köylüye ait otobüsüyle seyahat ettikleri esnada, tacizlik olaylarına karıştıklarından şüphe edilen birkaç Rum gencini tartaklamalarıyla şiddetlenen tacizlik olayları daha da artırılmış olmuştur. Yani 15.7.74 yılında Makarios'a karşı yapılan Yunan askeri darbesini izleyen 20.7.74 yılı sabahındaki Türk Silahlı Kuvvetleri çıkarmasında köy halkları barışık değildi. Askeri çıkarmanın başladığını Bayrak Radyosu'ndan duymuştuk. Bunun üzerine bölgede görülmeye başlanan Türk Hava Kuvvetleri'ne bağlı savaş uçaklarının Rum askeri kamplarına karşı yaptıkları bombardıman akınlarıyla Rumlar tarafından köy halkına karşı yapılacak her türlü eylem sindirilmişti. Fakat ilerleyen saatlerde ne gibi gelişmelerin olacağı belli olmadığı için köylüler arasında tedirginlik vardı. Köyde savaş silahı yoktu. Sadece av tüfeği vardı. Öğle vaktine kadar sakin olan ortam, köyün batısındaki ormanlık

bölgeden yani Omorfo kasabası ile civar köylerden oluşturulduğu tahmin edilen eli silahlı Rumların köyde bulunan mevcut silahlarla Rumlara karşı önlem alınmıştı. Ben köy merkezinde iki katlı bir evde Rumların seyir hareketlerini izliyordum. Köye yaklaşmakta olan Rumlar önce Türklere ait olan bir bostan tarlasına girip karpuz kesmeye başladılar. Ben mal sahibinin hanımına, gelen Rumların bostan tarlalarına girip karpuzlarını kestiklerini söyledim. O da bu durum sıradan bir olaymış gibi Rumları tarlasından kovmak gayesi ile birtakım küfürlü sözler söyleyerek o tarafa doğru yöneldi. Kendisine geri dönmesi için çağrıda bulunmama rağmen geri dönemedi. Daha sonra gelen oğlu Fikret Mehmet Koloncu'ya annesi hakkında bilgi verdim. Fikret annesini aramaya gitti ve bir daha kendisini görmedim. Nitekim Fikret'in akrabaları Erdoğan Mustafa ile aynı gün dağa kaçtığı ancak köy halkının esir alınışından iki - üç gün sonra köye geri dönüp ev içerisinde gizlenmekte oldukları esnada sayıma dahil edilmemeleri için iyi niyetle Rum yetkililere bilgi verilmesi üzerine onlar ailelerinin yanından soruşturma gayesi ile alınıp götürüldükten sonra geri getirilmediler ve muhtemelen öldürülmüşlerdi.

Sabah 14.00 sıralarında köye yaklaşan silahlı Rumlar köyü güney taraftan kuşatmaya başladılar. İçlerinde köylü Rumların da olduğu görülüyordu. Bu olaylar yaşanırken köyümüze en yakın karma nüfusun yaşadığı Yorgoz (Tepebaşı) köyünden Türk muhtarı Halik Fikret yine bu köyden olan tanıdık bir Rum şoförün refakatinde köye getirildi. Otobüs bulunduğum eve yakın yolda durdu. Halil Fikret köydeki mevcut silahların teslim edilip köy halkının teslim olmasını söylemesi için gönderilmişti. Bunu birilerine söylemiştir. Ancak kendisi araçtan inmemişti. Zaten rahat da değildi. Rumlar tarafından köylerinin esir alındığı anlaşılıyordu. Biraz sonra

köyü esir almak için gelen eli silahlı Rumların yetkilileri köyün yetkilisi ile görüşmek istemişlerdi. Bölgede en fazla tanınan şoför Ali Çakmak ile kendilerine köyün idaresinin Türkiyeli komutanda olduğu haberi verilmiş ve zaman kazanılmıştı. Bu şahısların yanlarındakilerle birlikte köyü terk ettiği öğrenilmişti. Bunun üzerine bize yaşlı kişiler tarafından her ihtimale karşı köyden ayrılmamız söylendi. Bu bir karar anıydı. Yapacak başka bir şey yoktu. Bulunduğum yerden köyün doğu tarafına gittim. Burada en az 30-40 kişi yürüyerek veya koşarak ormanlık bölgeye doğru gitmekteydiler. Ben de onların arasına katıldım. İki veya üç kilometre mesafede olan ormanlık bölgeye geldiğimde insanlar uzun kuyruklar halinde gelmeye devam ediyorlardı. Orman içerisinde köyü terk edenlerle ilerlerken genel düşünce önce saklanma daha sonra tamamen Türklerle meskun Hisarköy' gitmekti. Ancak buranın da akıbetini bilmiyorduk. Benimle birlikte Ahmet Hüseyin, Tayfun Hüseyin, Hüseyin İbrahim, Çetin Mustafa, Kubilay Hüseyin isimli kişiler de vardı. Daha sonra köy tarafından ansızın üzerimize makineli tüfek mermisi geldi. Gelen mermiler çok yakınıımızdan geçip önümüzdeki sert kayalara çarpmasıyla bizde panik oldu. Çünkü bu mermiler sanki bizi hedef almıştı. Bunu ilk anda tespit edememiştik. Yakalanma ihtimaline karşı hepimiz bir yöne dağıldık. En büyüğümüz olan Ahmet Hüseyin bizleri toparlamaya çalışmışsa da panik esnasında bunu başaramadı. (Savaş sonrası, bu mermilerin köyün teslim alınışı sırasında ovada olup aracı ile köye dönmekte olan köy sakinlerinden Hüseyin Halil Kunduracı'nın köylülerin dağa kaçışından birşeylerin olduğunu fark ederek, aracı ile geri dönüş yaparken silah atışının kendisine yapıldığı öğrenildi).

Bu dağılma neticesinde yakın akrabam Hüseyin İbrahim ile baş başa kaldık. Birlikte olduğumuz diğer kişilerle irtibatımız kopmuştu. Ben yeğenimden yaşça daha büyüktüm. Orman içerisinde Hisarköy'e gitmek için ilerliyorduk. Vakit hayli ilerlemişti. Yaz sıcaklığında açlıktan çok bizde susuzluk baş göstermişti. Uzun yürüyüşten sonra Karpasa isimli Maronit köyünün güney tarafına kadar gelmiştik. Bu bölgedeki bir mahallede saat 18.00 dolaylarında üzerimizden geçmekte olan Türk Hava Kuvvetleri'ne bağlı uçaklar geçip gitti. Biz orada gizleniyorduk. Bulunduğumuz yerden Hisarköy'e yakındık. Köyün üst başında bulunan Beşparmak Dağı'nda yangın vardı. Bunun için burada kalıp sabah erkenden Hisarköy'e gitmeyi düşündüm. Köye gitmek için Asamato (Özhan) – Mirtu (Çamlıbel) ana yolunun arasından geçmek gerekiyordu. Fakat bu yoldan Lefkoşa istikametine doğru devamlı olarak ışıkları sönmük askeri araç geçişi oluyordu. Bu yüzden köye sabahın erken saatlerinde gitme kararı aldım. Geceyi de gizlenmekte olduğumuz tepedeki mağara içerisinde geçirdik. Burada yorgunluktan uyuya kaldık. Ertesi sabah saat .08.30'a kadar orada kaldık.

Doğan güneşin etrafı aydınlatmasıyla uyandık. Yolu geçmek için geç kaldığımız heyecanıyla hemen bulunduğumuz yerden Hisarköy'e gitmek için tepe aşağı yürümeye başladık. Anayola varmak için takip ettiğimiz istikametın yarısına geldiğimizde Hisarköy çevresinden art arda patlama sesleri geldiğini duyduk. Bunun için bölgede Rum askerlerinin olabileceği düşüncesiyle ileriye mi gitmeli yoksa yeniden geldiğimi dağ içine mi dönmek gerektiği hususunda tereddüde kapıldım. Arpa biçilmiş tarla içerisinde biraz oturup ne yapılması gerektiğini planlarken ansızın Asomato (Özhan) – Mirtu (Çamlıbel) istikametinde hızla seyreden iki Türk savaş

uçağı üzerimizden geçerek kuzey tarafımızda kalmakta olan Mirtu köyünün ana yola yakın benzin istasyonuna bu uçaklar tarafından atış yapılmış olacak ki benzin istasyonundan siyah dumanların yükselmeye başladığını gördük. Uçaklar geçerken istikametten yapıldığı belli olmayan uçaksavar açışları da yapılıyordu. Bu nedenle en doğru kararın yeniden geldiğimiz dağ içerisine dönmek olduğu kanaatine vardım. Saat 10.00 dolaylarında geri dönüp yeniden dağ içerisine girmek için yürümeye başladık.

Yaz sıcaklığının etkisi ile su ihtiyacımız artıyordu. Yeğenin Hüseyin'e dağa ulaştıktan sonra yapacak başka bir şey olmadığını, akıbetini bilmememize rağmen ailemizin yanına döneceğimizi söyledim. Çünkü o an psikolojik yönden başka bir şey düşünemiyordum. Etrafta bizden başka canlı görünmüyordu. Dağa yaklaştığımızda bize ıslıkla çağrı yapıldı. Anlaşılan bizi görmüş olanlar vardı. Yeğenim Hüseyin'e eğer bizi görenler Rum askerleri ise duruma göre kendilerine bölgedeki Rum köylülerden olduğumuzu ve daha salim olduğu için Omorfo'ya gitmekte olduğumuzu söyleyeceğimizi söyledim. Zaten Rumca konuşabiliyorduk. Bize ıslık atılmamış gibi yönümüzü değiştirmedik. Dağa yaklaştığımızda ıslık atanın eli silahlı bir Rum askeri olduğunu gördük. Bir çam ağacının altında gölgede duruyordu. Bize Rumca nereye gitmekte olduğumuzu sordu. Biz bu şekildeki bir soruya hazırlıklı olduğumuz için hemen Omorfo'ya gitmekte olduğumuzu söyledim. Rum askeri başka soru sormadı. Rumca tamam diyerek istikameti gösterdi. Oradan ayrılırken onu inandırıp inandırmadığımızı kesin olarak bilmiyordum. Giderken askerin arkamızdan yapabileceği her türlü harekete ve bizi vurma çabasına karşı temkinli davranıyorduk. Fakat düşündüğüm gibi olmadı. Dağ içerisinde aç ve susuzduk. Çevrede olabilecek

tehlikelere karşı tedbirsiz ve korkusuz ilerliyorduk. Küçük bir harup ağacının altından geçerken ben ağaçtan bir harup yemeye çalıştım fakat boğazım kuru olduğu için boğulma tehlikesi atlattım. Daha ileri gittiğimizde dağ içerisinde bazı evler gördük. Evlerin yakınına geldiğimizde, yanımıza orta yaşlı iki Rum geldi. Önce kim olduğumuzu sordular. Köyümüzün ismini ve köyümüz sakini olan birkaç kişinin isimlerini söylediğimizde bize iyi muamele yaptılar. Ekmek ve su vererek açlık ve susuzluğumuzu giderdiler. Burası bir domuz çiftliği idi. Saat 14.00 – 1430’a kadar burada kaldık. Daha sonra Rumlardan yaşlı olanı bize köyümüze geri dönmemiz gerektiğini söyledi. Yolda giderken de etrafta Rum askerlerin olabileceğini ve eğer bizi görürlerse korkup kaçmamamızı sonra bizi vurabileceklerini söylediler. Bunun üzerine yeğenim ve ben köyümüze gitmek için yola koyulduk. Kısa bir yürüyüşten sonra mahanya denilen çiftliğe geldik. Bu arada bir dağ keçisi barınağı ile karşılaştık. Savaş nedeniyle sahipleri tarafından başıboş bırakılan yüzlerce hayvan susuzluktan perişan haldeydi. Hayvanları acıyıp su kuyusundan kova ile su çekip hayvanları sulamaya çalıştımsa da bunda pek başarılı olamadım. Çünkü bunun için fazla zaman ihtiyaç vardı. Bizim can güvenliğimiz söz konusu olduğu için hayvanların su istediklerini bile bile oradan ayrıldık. Bir buçuk saatlik bir yürüyüşten sonra Gattüveri2ye geldiğimizde yine etrafta kimse yoktu. Planımız köye gitmekte ancak yine de tam olarak bundan emin olamıyorduk. Birden köyümüz çobanlarından Ömer Rüstem bizi saklandığı yerden gördü ve yanına çağırdı. Uzun bir süreden sonra tanıdık bir kişiyle karşılaşma bize büyük bir sevinç vermişti. Hemen bulunduğu yere gittik. Ondan dağ içerisinde gizlenmiş Cemal İsmail, Beyit Daniş, Fikret Ömer, Ahmet Şekerli adlı köylülerimizin olduğunu ve hepsinin irtibat halinde olduğunu öğrendik. Onlarla da akşam üzere hava kararmaya başlayınca kuyular mevkiinde

buluştuk. Gelenler yanlarında ekmek ve hellim de getirdiler. Su ihtiyacımızı ise hayvanların sulandığı su kuyularından gideriyorduk.

Daha sonra getirilen yiyecekleri paylaşıp yemeye başladık. Yiyecekleri Cemal İsmail'in amcası Mustafa Sağır'dan tedarik ediliyordu.

22.7.74 günü erken saatlerde buradan ayrılıp 500-600 metre uzaklıktaki orman içerisinde günü çam ağaçlarının üzerinde geçirdik. Akşam üzeri yine kuyular bölgesine döndük. Cemal İsmail gidip amcasının getirdiği yiyecekleri getirdi. Cemal bize Rumların amcasını yiyecekler hakkında soruşturduğunu ve dikkatli olmamız gerektiğini söyledi. Bu arada 23 Temmuz sabahına kadar kaldık. Sabah erken saatlerde yine dağ içerisine çekilip yanımızda bulundurduğumuz radyodan Bayrak Radyosu'nun savaş haberlerini dinlemeye başladık.

Daha sonra Anguloz adlı bölgeye geldik. Burada köyümüz çobanlarından Çoban Mustafa Gafkaro ile buluştuk. Gafkaro dayı bir Rum çobanı ile hayvanlarını karıştırıp ortaklaşa bekliyorlardı. Bu Rum çobana radyodan askere gitmesi için çağrı yapıldığını fakat gitmeyip burada saklandığını öğrendik. Aynı gece Rum çoban Kosti ile buluşturulduk. Kosti bize kendisinden korkmamamızı, Yunanistan'daki askeri cuntanın devrilmesiyle sürgündeki Cumhurbaşkanı Kostas Karamanlis'in geri geleceğini ve savaşın sona ereceğini söylüyordu. Bölgenin Taksimler mevki diye anılan ormanlık yerinde ilk akşam Kosti'nin getirdiği yiyecekleri yedik. Sabahleyin ise Rum çobanın bilmediği bir yerde gizlendik. Ansızın kuzey tarafımızda birilerinin olabileceği endişesine kapılarak bulduğumuz yeri değiştirdik. Bence bu sesler

kuyular bölgesinde birlikte olduğumuz yaşlıların yakalanması ayrıca bizim de aynı gün Rumlar tarafından yerimizin tespit edildiği ve Çoban Mustafa dayının bize yiyecek getirdiğinin ortaya çıkması ile onu hayvanlarını beklerken öldürmeleri sonucu çıkmıştı.

Akşama kadar kimseye görünmedik. Akşam olunca Çoban Kosti'nin köyünden getirdiği ve Çoban Mustafa Dayı'nın bize ulaştırdığı yiyecekleri yedik. Geceleyin güney tarafımızda kalan bölgeden sıkı sık ağır silah sesleri geliyordu. 26 Temmuz sabahına kadar Anguluz'da kaldık. Sabahleyin yanımızda bulunan erzakların da tükenmesi üzerine birlikte olduğumuz Cemal İsmail o gün bize söylemişti. 'Be arkadaşlar. Çoban Kosti kaç gündür bize yiyecek getirir ancak ne de olmasa Rum'dur. Burada daha ne kadar kalacağız. O asker kaçağıdır. Bundan istifade ederek bizi ihbar edip yakalatabilir' dedi.hep birlikte sonucunu bilmediğimiz halde Hisarköy'üne gitmek için anlaştık. Gizlendiğimiz yerde akşama kadar kaldık. Sabahleyin su bidonlarımızı doldurup yola koyulduk. Gizlene gizlene uzun yürüyüşlerden sonra Yorgoz köyünün güney tarafına kadar geldik. Geçiş yapacağımız yerin yakınında bulunan Orman Dairesi'ne ait binanın damında Rum askerinin olduğunu gördük. Hemen bir tarafı konbay ile biçilmiş arpa ekili tarlanın biçilmemiş tarafına gizlendik.Havanın kararmasını bekleyip oradan ayrıldık. Saat 22.00 – 23.00 sıralarında Mirtu – Asomato arasındaki yolu geçip Hisarköy yakınlarına geldik. Geceleyin köy dışında biçilmiş ekin saplarını üzerimize örtü yapıp sabah olmasını bekledik. Sabah gün ışımaya başlayınca kalkıp köye hareket ettik. Köy Rumlar tarafından esir alınmamış ise yedi gün dağda geçirdiğimiz zor şartlardan kurtulmuş olacaktık. Eğer köy esir edilmişse yakalanıp hayatımız

Rumların insafına kalacaktı. Yolun yarısına geldiğimizde köyden otomatik bir silah ile bize ihtar atışı yapıldı. Arkasından da bize Türkçe kimsiniz diye çağrı yapıldı. Biz hemen Akdeniz köyünden olduğumuzu ve bağırarak isimlerimizi söylemeye başladık. Ve bu şekilde koşarak köye giriş yaptık. Buraya bizden önce yirmi altı kişi giriş yaptığı için toplam otuz iki kişi olmuştuk. Ben ve yeğenim muhtar Halil'in evine gittik. Köye elliye yakın havan mermisi atılmıştı. Köyde savaş silahı olarak bir tek Bren otomatik tüfek ile yetersiz sayıda piyade tüfeği vardı.

Köyün doğu yönünde Larnakadis Labihu, Ağriyac ve Ayermola isimli Rum köyleri vardı. Fakat bu yönde bulunan Türk birlikleri iki köyü ele geçirip Larnakadis Labihu (Kozanköy) köyünün yakınlarına kadar gelmişlerdi. Ateşkes olmasına rağmen Rum askerleri ile zaman zaman çatışmalar yapıyorlardı. Geride bıraktığımız köyümüz halkından haber almadığımız için herkeste bir tedirginlik vardı. Ne de olsa gerimizde en yakınlarımızı ailelerimizi bırakmıştık.

Ağustos ayının birinci haftasında Mirtu köyü etrafındaki tepelerde, içlerinde zırhlıların da mevcut olduğu dört veya beş araçlık birlik tespit edildi. Bu birliğin ilk anlarda düşman askeri olduğu sanılmışsa da daha sonra Birleşmiş Milletler Barış Gücü kontenjanına bağlı askerleri olduğu ve Hisarköy'ün akıbetini öğrenmek için Lefkoşa'daki yetkili makamlar tarafından gönderildikleri anlaşıldı. Barış Gücü aracılığı ile Lefkoşa'ya Akdeniz köyünün akıbetinin araştırılması için bilgi verildi.

14/18/1974 günü radyolardan Cenevre'deki görüşmelerden sonuç alınmaması nedeniyle Türk Barış Kuvvetleri'nin doğu ve batı yönünde hareket başlattıkları

öğrenildi. Durupya bölgesinde iken Türk birliklerinin ilerimize atmakta oldukları top mermilerinden kuru otlar tutuşmuş ve yangın çıkmıştı. Tepemizde uçan savaş uçakları da bölgede bulunan hareketli hedefleri bombalıyordu. Artık kesin olarak emniyet altındaydık. Kaçak Rum askerlerinin baskısına karşı dikkatli olmamız isteniyordu. Kozanköy ve Karşıyaka köyüne giden yolda Rum askerlerinin acele kaçmaları için birbirlerine Rumca bağırmaclarını duyuyorduk.

Tanklar Hisarköy'ün içinden geçip Mirtu Rum köyüne karşı cephe almışlardı. Daha sonra yüzlerce Türk askeri sel gibi gelmeye başladılar. Gelen askerler Bolu Komando Tugayı'na bağlı askerlerdi. Biz de onların yanlarına gittik. İlk karşılaştıklarımız ile sarıldık ve hep birlikte ağlaştık. Tüm askerlerin gözleri yaşla doluydu. Bir süre sonra askerlerle birlikte kamyonlara bindirilip hareket ettik. İki tanık koruyuculuğunda daha önce uçaklar tarafından bombalanan benzin istasyonunun yanındaki yolu takip ederek konvoylar halinde Çamlıbel köyüne giriş yaptık. Köy terk edilmişti. Yol üzerindeki polis karakoluna daha sonra da Yorgoz Köyü'ne gittik. Burada esir alınıp daha sonra serbest bırakılan köylülerle karşılaştık. Kurbanlar kesildi ve köylülerden Rumların geceleyin köyü terk ettiklerini öğrendik. Buradan hareketle Akdeniz köy kavşağına gittik. Burada bir süre bekleme yapıldı. Tam bu sırada salon bir aracın üzerimize doğru geldiğini gördük. Aracın içerisinde ise dört Rum askeri vardı. Araç hemen durduruldu, içindeki askerler etkisiz hale getirildi ve esir kampına gönderildiler.

Bu subay bana Rumlardan alınan bir silah verdi. Askerlerle birlikte çamların içerisindeki kampa girip arama taramaya katıldım. Bu binalardan birine şahsen

girdim. Burarsı muhabere odasıydı. Telsizin çalışır durumda olduğunu gördüm. Bulduğum bir Türk bayrağını muhafaza altına aldım. Bir çeşmeden su içmek için teşebbüs ettiğimde yanımdaki komando bana suyun zehirli olabileceğini söyledi.

Bir süre sonra Akdeniz köyüne gitmek için hareket edildi. Köye yaklaşıldığında Rumların köyü terk ettikleri anlaşıyordu. Fakat ilk anlarda esir alınmış köy halkından da belirti yoktu. Köyün silahlı Rumlar tarafından esir alınışı sırasında dağa kaçıp Hisarköy'e (Kambili) sığınanlar, köye geri dönüş sırasında ele geçirdikleri silahlarla köy yakınlarında havaya ateş etmeye başladılar. Evlerinde mahsur olan köy halkı bu sesleri önce cepheden kaçmakta olan Rum askerleri zannederek köyde katliam yapmaya geldiklerini düşünmüşler. Köylüler eli silahlı Rumların ve köylü Rumların geceleyin kaçtıklarını bildikleri halde yine de ilk anlarda ortaya çıkmamışlardır. Köy gençlerinden Hasan İsmail (Kara Hasan) isimli köylümüzün bir ara saklanmakta olduğu evin bize yönelik köşesinden elinde kısa bir değneğe takılı bayrak tuttuğu halde ortaya çıkıp yeniden saklandığı görüldü. Bu dramatik olaylar karşısında o kamyonlar içerisinde atladık. Bizi görüp tanıyan köylüler koşup üzerimize sarılıyor, duygusal anlar yaşıyorduk. Kamyonlardaki askerler bu duygu dolu anlar karşısında ağlıyorlardı. Daha sonra ailemin kaldığı eve gittim. Kimse ortada görülmediği için Rumlar tarafından öldürüldükleri hissine kapıldım. Daha sonra ortaya çıkmaları için onlara çağrıda bulundum. Sesimi bulunmuş oldukları penceresiz ve tek kapısı olan odadan duydular ve bir anda hepsi dışarıya çıktılar. O an kelimelerle anlatılamayacak kadar duygusal geçmişti.

Yirmi altın gün evlerinde mahsur bırakılıp horlanan, dövülen, öldürülen köy halkı bir anda özgürlüğe kavuştuğu için köyün sokaklarını doldurmaya, hayatı yeniden yaşamaya başlamışlardı.

Hüseyin Tandöveroğlu (48)

Oturduğu Yer: Lefkoşa.

Baf'ın Gündoğdu köyündenim. 15.7.1974 yılına Yunanistan'daki Cunta'nın Kıbrıs'ta görevli subaylarının Makarios'a karşı yaptığı darbede, Baf kazasına bağlı Poli köyünde polis karakolu sorumlusu idim. Darbe nedeniyle Makarios taraftarları ile EOKA B taraftarları Poli'de kendi aralarında çatışmada bulundular. EOKA B taraftarları Makarios'cu olan birçok şahsı ve sol görüşlü kişileri tutuklamaya başladılar. Bu nedenle bu köyde ve etraf köylerde tanınmış olan birçok Markarioscu, Türk yetkililere tanıdıkları Türkler vasıtası ile gelip sığınma talebinde bulunmuşlardı. Ancak daha önceden yetkililerden talimat alındığından sığınma talepleri kabul olunmadı. Darbe nedeniyle Türklere ait tüm yerleşim yerlerinde olduğu gibi Poli'de de teyakkuz durumu vardı.

20.7.74 sabahı radyodan, Türkiye'nin adanın her yerinden asker çıkarmakta olduğunu Rauf Denktaş'ın ağzından öğrendiğimizde halk büyük sevinç içerisinde idi. Radyodan askerin her taraftan çıkmakta olduğu bildirildiği için halk denizden ve havadan asker gelmesini beklemekte idi. Poli'nin deniz açıklarında uçakların bir hedefe saldırmakta olduklarını ayrıca Laçi limanında bulunan Rum askeri hücumbotuna yine uçaklar tarafından ateş edildiği görülmüyordu. Öğlene doğru küçük bir alana sahip olan Poli'deki Türk bölgesini Rumlar muhafaza altına almaya başladılar. Daha sonra ise silahlarımızı bırakıp teslim olmamız istendi. İlk anlarda bölgeye Türk askerin çıkarma yapacağı düşünülerek teslim olmayacağımızı arabuluculuk yapmakta olan Barış Gücü aracılığı ile Rumlara bildirildi. Teslim olunmayacağının bildirilmesiyle Barış Gücü aradan çekildi. Barış Gücü'nün çekilmesiyle Poli'nin Türk bölgesini muhasara altında tutmakta olan Rumlar ağır silah, havan topları ve bazuka silahları ile ateş etmeye başladılar. Türk bölgesinde de

mevcut silahlarla belli yerlerden karşılık veriliyordu. Bu çatışmalar esnasında iki şehit verildi. Atışlar karanlık olana kadar yoğun şekilde devam etti. Karanlık olduktan sonra silah atışları durdu.

Rumlar'ın Poli Türk bölgesine girmesi durumunda idarede bulunan kişiler hayatlarından endişe ettikleri için köyü terk etmeye başladılar. Ben de bu nedenle burayı terk ettim. Silahım da beraberimde iken bildiğim bir dereye gidip bir kilometre kadar da dere içerisinde yürüdüm. Üç dört saatlik yürüyüşten sonra sekiz kilometre uzaklıktaki köyün Gündoğdu'ya varıp karargaha gittim. Karargahta iken Poli – Gündoğdu anayolu istikametinden silah sesleri duyduk. Ne olduğunu merak ettiğimiz için köy komutanı ile on yöne doğru yürüdük. Biraz ilerleyince köy dışına çıktığımızda, köy muhtarı ile köyümüz sakinlerinden Hulus'un silah seslerinin geldiği bölgeden gelmekte olduklarını gördük. Onlara ne olduğunu sorduk. Bize köye doğru bir landrover aracının geldiğini gördüklerini ve bu araçtan kendilerine ateş edildiğini söylediler. Biz aldığımız bu bilgi üzerine önce yakın olan iki mevziye gittik. Buradan beş yüz metre kadar ilerde landroverin durduğunu gördük. Mevzide olan Fethi isimli mücahidi yanıma alarak landroverin olduğu istikmete doğru yürümeye başladık. Ben landroverin polis aracı olduğunu anladığımı için Rumca olarak benim de polis olduğumu, meslektaş olduğumuzu, korkmamalarını defalarca söyledim. Teslim olmalarını istedi. Çağrı yapmama rağmen bir karşılık almadığım gibi bir hareket de görmedim. Bize landroverin yanında ve çevresinden ateş edilme ihtimalini göz önüne alarak bir iki dakika kadar temkinli olarak bölgeyi gözetleyip landroverin yanına yaklaştık. Yaklaşma esnasında landroverden bir kıpırdama olduğunu hissettik. Fethi'ye 'dikkatli ol bize ateş edebilirler' dedim. Landroverin

yanına gittik. Landroverin içine baktığımda arka tarafta sedye içerisinde yatmakta olan bir kişi gördüm. Bu kişinin ağız ve boğaz tarafından kanlar içerisinde olduğunu tespit ettim. Araçta başka kişiler de vardı. Ancak bunlar kaçmışlardı. Ben bu kişinin ölü veya yaralı olduğunu bilmiyordum. Eğer yaşıyorsa, onu kurtarmak amacıyla şu an ismini hatırlamadığım birisini köye göndererek köy doktoru olan Yüksel Paşa'yı oaly yerine getirttim ve sedyede yatmakta olan bu kişiye bakmasını istedim. Yüksek Paşa sedyedeki kişiyi kontrol ederek öldüğünü söyledi. Benim görüşüme göre bu kişi Poli'deki çatışma esnasında yaralanıp tedaviye götürülmekte idi.

Landroveri, içerisinde ölü bir Rum olduğu halde köye götürdük. Ve yaptığımız araştırmada aracın içerisinde Poli köyündeki mücahitlere ait silahların olduğu görüldü. Ayrıca bir kalaşnikof marka silah ile bu silaha ait beş altı adet kadar mermi vardı. Bu silahın ölü Rum'a veya kaçan Rumlara ait olabileceğini düşünüyorum. Çünkü mücahitlerde böyle silah yoktu. Ertesi sabah yani 21/7/74 günü ölü Rum'u gömdük. Landroveri ise sakladık. Aynı günün sabahı Barış Gücü köye gelerek Rum'un akıbetini öğrenmek için soruşturma yapmaya başladı. Barış Gücü'ne ve Rum yetkililerin ölü olarak bulun Rum'un bizi tarafta öldürülmediğine inanmayacakları için köye gelmediğini söyledim. Bir gün sonra eli silahlı Rumların köyü sarmakta oldukları görüldü. Biraz sonra da daha önce teslim alınan Poli Türklerinden Mustafa Ateşli olarak bildiğim bir kişiyi köye göndererek, silahları teslim edip teslim olmamız halinde ne gibi davranış içerisinde gireceklerini kimleri öldüreceklerini tahmin ettiğim halde aktif olarak ortaya görüş beyan etmedim. Ancak köyden birileri vasıtasıyla Ateşli'ye teslim olunacağı söylendi. Bununla birlikte birçok kişi dağa doğru, bazıları ise çevre Türk köylerine kaçmaya yöneldiler. Ben de

köyden kaçarak köy dışına çıktığımda Poli istikametinden bulunduğumu istikamete doğru Barış Gücü polisinin araç ile gelmekte olduğunu gördüm. Polis olduğum için sık sık kendileri ile temasımız olduğundan tanışıyorduk. Ben anayola doğru yürüyüp Barış Gücü'nün yaklaşmasını bekledim. Yanıma geldiklerinde ben tanıdıkları için aracı durdurdular. Ve hayretle bana İngilizce 'Sen de mi buradasın? Buraya nasıl geldin?' diye sordu. Hele şükür hayattasın, buna sevindim dedi. Bana Truşa köyünden eli silahlı Rumların köye doğru gelmekte olduklarını ve eğer köyümüz teslim olmazsa köye saldıracaklarını söyledi.

Barış Gücü'ne ateşkes antlaşması var, nasıl olur da Rumlar bize saldırır diye sordum. Barış Gücü omuzlarını kaldırdı, bir şey söyleyemem, silahları teslim eder ve teslim olursanız size bir şey yapmayacaklarını tahmin ederim dedi. Bana muhtar veya köyün idarecisi ile görüşmek için yardımcı olabilir misin dedi. Ben tabii tabii dedim. Bunun üzerine ben arabalarına aldılar. Üzerimde bulunmakta olan silahı da benimle birlikte olan kaçacağımız Fevzi isimli köylümüze vermemi söyledi. Arabaya bindik. Sorumlu olan Barış Gücüne hayatımdan endişe ettiğim için ve eli silahlı Rumların da köye gelmekte olduklarını gördüğümünden köye gitmem durumunda beni korumalarını istedim. Bana arabada kal, branda ile arabayı kapatırız, görünmezsin dedi. Fakat Rumlar arabayı kontrol edecek olurlarsa kendilerini engelleyemeyeceklerini söyledi. Barış Gücü ben araba içerisinde iken brandayı indirdi. Hatta dıştan görülüp görünmediğimi kontrol ederek köye hareket ettik. Köyde karargahın olduğu yerde durduk. Bir tanesi araç içerisinden inerek karargahın içerisine girdi. Geri döndüğünde içerde birinin olmadığını, ancak etrafta silahların olduğunu gördüğünü söyledi. Köye Rumların girmeye başladığı ve köy halkının da

bu nedenle bir panik yaşadığı görülmüyordu. Yani bağırma çağırma sesleri duyuluyordu. Bunun üzerine ben araçtan çıktım ve Barış Gücü'ne ben aileme gidiyorum dedim. Barış Gücü ailen burada mı diye sordu. Kendisine evet dediğimde çok üzgün olduğunu söyledi. Bana 'keşke sana yardımcı olabilsem' dedi. Şu anda bizim de buradan ayrılmamız gerekiyor. Çünkü Rumlar köye girmeye başladı ve çıkan silah seslerinden çatışma olduğunu düşünerek çatışma olan yerde kendilerinin olamayacaklarını, ayrılmak mecburiyetinde olduklarını söyledi. Ben onlara köyden ayrılmamalarını, en azından onların varlığından bazı olayların önlenebileceğini söyledim. Barış Gücü bana, barışı sağlayamadıkları için köyden ayrılmak durumunda olduklarını söyledi. Bunun üzerine kendi evime doğru koştum. Etrafta ellerinde silah olan birkaç genç köylümüzü gördüm, kendilerine ellerindeki silahları atmalarını söyledim. Yapılacak başka bir şey yoktu. Gördüğüm herkese bir yerde toplanmanın daha iyi olacağını söyledim. Rumlar köye girdiğinde herkesi caminin yanındaki meydanlıkta toplamaya başladılar. Ben de onların arasında karıştım. Köye giren Rumlar asker değil toplama kişilerdi. Başlarında Yunanlı bir üsteğmen vardı. Onlarla birlikte rum polisleri de vardı. Rum polislerinden tanıdığım bir polis bana kalabalığın içerisinde iken isimle 'Hüseyin buraya gel' diye sinirli sinirli bağırmaya başladı. Bu durumu gören Yunanlı subay 'Ne oluyor' diye polise sordu. Polis de Yunan subayına Rumca olarak 'Bu bir pisliktir üst teğmenim' dedi. Bunun üzerine beni karşı tarafımızda olan kahvenin verandasına götürdüler. O an karşıdan bana doğru, eskiden tanıdığım, yani birlikte 8 ay müddetle Celcera polisinde görev yaptığım EOKA B sorumlularından Koççino'nun gelmekte olduğunu gördüm. Onun bana doğru geldiğini görünce bir an kurtulduğumu düşündüm. Yanıma gelince ben kendisine elimi uzattım ve hoş geldim Gumbara Koççino dedi. Baha hoş gelmedim

dedi. Bana söyle bakalım, kardeşi oğlumu kim öldürdü dedi. Ben kendisine 'Beni çok iyi bilin dedim ve başka bir şey söylememe fırsat vermeden, 'Seni çok iyi bilirim. Seni da Hulus'un da ne mikrop olduğunuzu çok iyi bilmekteyim. Daha sonra konuşacağız' diyerek sinirli olarak yanımdan ayrıldı. Ben Koççino'nun bu şekildeki tavrını beğenmediğim için şoke oldum ve beni öldüreceklerini düşünerek endişeye kapıldım. Tam bu esnada köyün telefonu çaldı. Aralarında tanımadığım birisi telefona giderek birkaç dakika kadar telefonda konuştu. Daha sonra Yunanlı üsteğmenin yanına gelerek kendisine bir şeyler söyledi ve ikisi birlikte telefona gittiler. Bilmediğim bir yere telefon ettikten sonra telefon kutusundan dışarıya çıktıklarında, orada bulunan askerlere Samson'un yönetimden yani Cumhurbaşkanlığı görevinden alındığını, yerine Kliridis'in getirildiğini söylediler. Bu gelişme üzerine tanıdığım EOKA B liderlerinden Koççino ve orada olan yetkili Rumlar birkaç landrovere binerek köyden ayrıldılar. Benim kanaatime göre telefonla Kliridis'in başa geldiğinin öğrenilmesi üzerine, katliam yapma düşüncesinde olan bu kişilerin aldıkları bir talimata sinirlenip katliam yapamayacaklarını anlamaları şeklindedir.

Bunların köyden ayrılmalarıyla sadece eli silah tutan kişiler ve Yunan subayı köyde kalmıştı. Aradan 10 – 15 dakika kadar bir süre geçtikten sonra köyde araştırma yapmakta olan eli silahlı Rumlardan birisi benim evimi araştırmış olacak ki, kendime ait polis elbisesini ve bir adet süngüyü bulduğum kalabalığın içerisine getrerek oradaki kalabalığa gösterip 'Bakınız işte öldürülen polisi bununla öldürdüler' dedi. Bunun üzerine kalabalığın içerisinde şüpheli gördükleri kişileri bir bir seçip, benim bulduğum kahvenin verandasında topladılar. Daha sonra

köylümüz Hulus'a ait bir kamyonu getirerek hepimizi içerisine koyarak dağ yolundan kasabadaki Rum polisine götürdüler. Polisteki hücreye konulacağımız esnada yine önceden tanıdığım ve Koççino çavuş olarak tanınan polis çavuşu ve birkaç. Polis daha bizi kakma, tokat, yumruk ve tekmelerle sıra dayığından geçirdikten sonra hücreye attılar. Bulduğumuz hücrede Baf Serdarı Esat Fellah ve Ömer isimli polis de vardı. Sabaha kadar bu küçük hücrede bizi sığmadığı halde, heyecan, stres ve korkudan uyuyabildik. Sabah olunca bir bir hücreden alınarak sorgulanmaya başladık. Önce 5-6 kişimizi sorgulamaya aldılar. Sorgulama öncesi hepimiz 3-4 işi tarafından silah dipçikleri ile darp edildikten sonra soruşturmaya tabii tutuluyorduk. Rum polislerinin bizden öğrenmek istedikleri ölen Rum polisinin nasıl ve kimler tarafından öldürüldüğünü öğrenmekti.. Ben Rum polislerinin bu isteklerine bir mana veremiyordum. Çünkü Rum polisinin daha önce Poli çatışmalarında vurulmuş olduğunu ve sedyeye konduğunu bilmeleri gerekiyordu. Bu sorgulama 3-5 gün devam etti. Her sorgulamada bizi dövüyorlardı. Yalnızca ilk gece hariç, diğer geceler beşer altışar kişilik hücrelere yerleştirildik. Hücrelerde tutuklu Makarioscu ve sol görüşlü Rumlar da vardı. Aralarında çok iyi tanıdığımız eski fanatik EOKA'cılarla, bölgelerinden sürülmüş insanlar da vardı. Konuşma esnasında onların da hayatlarından endişe ettiklerini ve hatta bizden daha kötü durumda olduklarını söylüyorlardı. Yunan cuntasına küfürler saçıyorlardı. Bu 5-6 gün zarfında Poli ve bazı Türk köylerinden bir miktar daha esir getirdiler. Daha sonraki günlerden bir gün hücreye gelen yüksek rütbeli, askeri kıyafetli, başlarında çelik başlık olan şahıslar Antroluku'luları serbest bırakıp köye götüreceklerini söylediler. Ve dışarıya çıkıp plakaları olmayan bir aracın içerisine girmemizi söylediler. Önde ve arkada olan araçlar eşliğinde içlerinde tam teçhizatlı silahlı Rum askerleri olduğu halde Çada

yoluna doğru hareket ettik. Yolda arabalar ilerlerken yanımızdan bir Barış Gücü vasıtasının geçtiğini ve bu konvoyu takip ettiğini gördük. Hepimiz Rum askerleri tarafından köyümüze değil de öldürülmeye götürüldüğümüz hissine kapıldık ve telaşlanmaya başladık. Bizi izleyen Barış Gücü aracı yaklaşık iki kilometre kadar gittikten sonra süratle geri döndü. Çada polisine yaklaştığımız sırada, üç polisin içerisinde olduğumuz konvoyu durdurarak sorumlu komutana bir şeyler söylediğini gördük. Karakolun önündeyken bu askerlerin tümünün isyan eden bir halleri vardı. Bence bunun sebebi ise, birileri tarafından bizlerin öldürülmesi engellenmiş olduğundandı. Çünkü hemen bizi aynı yolu takip ederek geri döndürdüler. Kasabadaki Rum polisine getirilerek tekrar hücreye atıldık. Hücre konulmadan önce orada tutuklu olan Makarioscu Rumlar ve solcu Rumlar bize Rumca 'Hade geçmiş olsun kurtuldunuz. Biz sizi öldüreceklerini tahmin etmiştik. Ucuz kurtuldunuz' dediler. Böylece düşüncelerimizin doğru olduğunu anladık.

Ertesi gün tekrar bizi hücreden alarak diğer Türk esirlerle birlikte tahminen 20-25 kişiyi Yeroşibuda bulunan ve oranın esir kampı olarak kullanıldığını anladığımız bir kampa götürüldük. Zaten oraya götürüldüğümüz zaman Mandriga köylerinden 80-100 kişi kadar esir olduğunu gördük. Bizi de onların arasına kattılar. Esir kampında dikkatimizi şu çekmişti. Biz 103 kişi aynı odada idik. Herkesin de bir parça ekmek almaya hakkı vardı. Fakat her defasında 103 yerine, 90, 99 veya 100 parça ekmek getiriyorlardı. Bunu bizi birbirimize düşürmek için yapıyorlardı. Daha sonra bunu zevkle izliyorlardı. Getirilen yiyecekler kısmen hayvanlara verilecek cinstendi. İyi yiyecek bizi ziyarete gelen Kızıl Haç'ın geleceği gün verilmişti. Sinilerde pişirilmiş etli patates kebabı verilmişti.

Esir kampında toplam 68 gün kaldım. Altmış sekiz gün esir hayatı yaşadktan sonra esir mübadelesi ile Lidra Palas'tan kuzeye geçtim.

Hüseyin Tosunoğlu (67)

Oturduğu Yer: Lefkoşa

Baf'ın Aksilu köyündenim. Akdeniz köyüne evlendim. Burada ailemle oturmakta ilen 1963 yılında toplumlar arası olayların başlamasıyla köyde bir yıl kadar kaldıktan sonra, 1965 senesinde ailemle köyden ayrılarak Lefkoşa'ya geldim. Bana verilen evde oturuyordum. Her zaman iş olmadığından mücahit yazılıp Boğaz Sancağında göreve başladım. Ada Tepe'de görevliydim. 1974 yılında savaşın başladığı günün sabahında da burada bulunuyordum.

15 Temmuz 1974 yılında Yunan subaylarının Makarios'a karşı yaptığı darbenin duyulmasıyla taarruz durumuna geçirildik. Bulunduğumuz takıma sivil gönüllüler gelmeye başladı. 20 Temmuz 1974 tarihinde, geceleyin dinleme postasında iken bir aracın saat 01.00 sıralarında takıma geldiğini gördüm. Takımdaki arkadaşlardan, aracın pano getirdiğini, bu panoları mevzilerin önüne sereceğimizi, çünkü sabaha yakın Türkiye'nin adaya çıkarma yapacağını öğrendim. Getirilen panoları sabaha kadar yerleştirdik. Daha sonra mevziye geldim. Mevzide iken çıkarma gemilerinin sabahın karanlığında Ayyorgi plajına dayandıklarını gördüm. Bu gemilerden başka gemiler de denizden yaklaşmaktaydı. Burada silah ve top sesleri duyulmaya başladı. Saat beş dolaylarında idi. Asker taşıyan helikopterler üzerimizden geçip Boğaz bölgesine asker indiriyordu. Helikopterler geçerken savaş uçakları tarafından korunuyorlardı. Rum askerlerinin mevzilerinden helikopterlere ateş yapılmadı. Saat 08.00 dolaylarında bölgede uçan üç tane savaş uçağı gördük. Biz bu uçakların Türk uçakları olduklarını tahmin ederken bu uçaklardan iki tanesi bizim mevzilere doğru top ateşi yaptılar. Yapılan atışlar nedeniyle mücahitlerde kayıp olmadı. Fakat yangın çıktı. Yüzbir evler'in batısı yanmaya başladı. Biz bu uçakların sonradan Yunan uçakları olduklarını öğrendik. Yangın nedeniyle benim bulunduğum mevzideki

mücahitler hariç diğer mevzilerdeki mücahitler mevzilerinden geriye çekilmek mecburiyetinde kaldılar. Mevzilerin boşaltılmasına rağmen Rum askerleri gelmedi. Saat 14.00 dolaylarında mücahitler tekrar mevzilerine geri döndüler. Saat 18.00'e kadar karşımızdaki Rum askerlerinden Türk mevzilerine karşı tacizlik yapılmadı. Saat 18.00'den sonra yoğunluk Doğruyol'a olmak üzere Yüz bir Evler bölgesine hava atışları yapılmaya başlandı. Atışlar yapılırken Boğaz bölgesine daha önce indirilen Türk komandoları gelip tabur eğitim sahasında istizahatte bulunuyorlardı. Atışlar gece saat 20.00'ye kadar devam etti. Havan atışları Ağırdağ köyünün üst başında bulunan keskin sırt bölgesinde yapılıyordu. Yeşil işaret fişeği atılmasıyla havan atışları durup, doğu tarafından otomatik silah sesleri duyulmaya başladı. Otomatik silah atışlarını Türk komandoların tarafından yapıldığını zannederken Balabayı bölgesinde Rum askerlerinin Doğruyol istikametinde taarruza geçtiği anlaşıldı. Saldırıyı batıdan beklerken doğudan yapılmıştı. Rum askerlerinin taarruzu olduğunda Ada Tepe'deki mevzimde idim. Buradan benden başka birisi daha vardı. Yanbaşımızdaki mücahitlerin Yüzbir evler'e çekilmesiyle buradan saat 23.00 saatlerinde ayrılıp biz de gittik. Yüzbir evler'de iken tabur komutanımız Mehmet Mecit'e telsizle Doğruyol ve Bozdağ bölgelerindeki bölüklerin düştüğü bildirildi. Bu bilgi üzerine Tabur Komutanı Yüzbir Evler'e sığınan mücahitleri batı tarafımızda kalan geri mevzilere yerleştirmek mecburiyetinde kaldı. Geri mevzilerdeyken, gece yanımıza bir manga kadar Türk askeri geldi. Burada kurdukları havanlarla Rum askerlerinin eline geçen Doğruyol bölgesine sabaha kadar havan atışı yapıldı. Daha önce tabur eğitim sahasına gelen ve geceyi burada geçiren komandolar ve Şahinler Doğruyol'a aynı anda taarruza başlayarak saat 09.00'a kadar bu bölgeleri yeniden Rum askerlerinden geri aldılar. Bölük olarak 21-22-23/7/74 tarihlerinde üç gün

Benek'teki geri mevzilerde kalmak mecburiyetinde kaldık. Burada iken büyük ölçüde açlık ve susuzluk çektik. 24/7/74 günü buradan ayrılıp Ada Tepe'deki takıma gittik. Buradan yeniden dinlenme postasına gittim. Dinlenme yaptığım yer Rumlar'ın elinde bulunan Keskin Sırt diye adlandırılan Rum mevzisi idi. Buraya yakın bir yerde iken gece saat 20.00 dolaylarında arkamızdan bu bölgeye Türk komandoları tarafından taarruz yapıldı. Komandolar ile önceden irtibatımız olmadığı için bizi Rum askeri zannederek vurmamaları için havaya ateş etmek mecburiyetinde kaldık. Eğer ikaz ateşi yapmasaydık bizi de tarayacaklardı.

Şerif Ali Piyale (60)

Oturduğu Yer: Göçmenköy

Baf kasabasında doğdum. 5/7/74 tarihinde polistim. Yunan askerlerinin Makrios'a karşı darbe yapması üzerine alarma geçirildik. 20 Temmuz 1974 sabahına kadar bize Rum saldırısı olmadı. Baf sancaktarlarından alınan bilgiye göre Türkiye'nin Kıbrıs'a çıkarma yapacağını öğrendik. Sabahleyin saat 06.00'da Denктаş'ın radyodaki mesajı ile Türk askerlerinin adanın her tarafından çıkmakta olduklarını öğrendim. Ben o gün polis olmama rağmen Baf Sancaktarlığı'nda, sancakların yanında görevli idim. Gelen bir mesajda Mavralli bölgesinde bulunan bir karakoldaki Rum polislerini mücahitlerin teslim aldıklarını öğrendik. Rumların karakolu 9 Mart 1964 tarihinde Rumlar tarafından işgal edilen Türklere ait bir evdi. Bölge olduğu gibi Türk mahallesi idi. Ben sancaktar tarafından teslim alınan Rum polislerini almak için görevlendirildim. Karakola giderek Rum polislerini gördüm. Üç kişiydiler. Avuluda elleri yukarıda duruyorlardı. Silahları ise karakolun içerisinde idi. Bu silahlar bir stengan, bir piyade tüfeği ve beş adet el bombasından ibaretti. Arabam ile Rum polislerini ve silahlarını alarak benim eve gittik. Rum polislerini daha önce Cumhuriyet döneminde birlikte görev yaptığım için tanıyordum. Kendilerine benim evde kahve yaptım. Çok memnun olmuşlardı. Yunan darbesi olduğu için kendilerine isterlerse benim evde kalmalarını, istemezlerse Rum kesimine geçmelerine yardımcı olmayı teklif ettim. Rum kesimine geçmeyi istemeleri üzerine Yeşil Hat'taki Fellahoğlu sokağına götürüp Rum kesimine geçmeleri için serbest bıraktım. Mücahitleri de kendilerini vurmamaları için uyardım. Vakit ise öğleye yaklaşıyordu. Ben buradan ayrılarak sancaktara gittim ve yaptığım işlemi bildirdim.

Sabah Rum askerleri ile karşılıklı çatışmıştık. Bu çatışmalar olurken Türk bayrağı çekili iki gemiden aynı anda hem bize ateş ediyor hem de karaya asker çıkarılıyordu..Biz bu gemilerin Türk gemileri olduklarını tahmin ederken sonradan Rum gemileri olduklarını öğrendik. Gemilerden atılan mermiler havada patlıyordu. Tüm mevzilerimiz isabet almıştı. Benzin varilleri de hasar görmüş fakat ateş almamışlardı. Saat 15.00 sularında Rum mahalli radyosundan ve miyafonlardan teslim ol çağrıları yapılmaya başlandı. Ben sancaktara hemen teslim olmayalım, direnelim, geceyi atlatalım, belki bize Türkiye'den yardım gelir dedim. Çarpışmaya akşama kadar devam ettik. Ben, Esat Fellahoğlu ve Sancaktar evime giderek evde tarana çorbası içtik. Sancaktara ertesi gün de çarpışmaya devam edelim dedim. Ertesi gün iki saat daha çatışmaya devam ettik. Dayanamayacağımızı anladıktan sonra Lefkoşa'daki merkez bize yardım gelmeyeceğini bildirip teslim olmamız istendi. Saat 13.00'e doğru Baf sancağı olduğu gibi teslim oldu. Silahların tümünü gelen Barış Gücü askerlerine teslim ettik ve Rum kesimine götürdüler. İki saat sonra da Rum askerleri Lazzana bölgesindeki Türk bölgesine girdiler. Gelenleri eli silahlı Rum yedek askerleriydi. Başlarında Yunanlı bir subay vardı. Adını bilirdim ama unuttum. Bu Yunanlı subay Türkleri severdi. Toplanmamız için anons yapılması üzerine herkes, kadın, çoluk çocuk, erkek sahada toplandık. Yunanlı komutan polis komutanı dahil tüm mücahit komutanlarını sahada iken yanına gitmeleri için çağırdı. Kendilerine, hepinizi evlerinize gitmeniz için serbest bırakacağım, mahallede serbest dolaşacaksınız dedi. Ancak askerlerime herhangi bir zarar gelmesin dedi. Eğer askerlerim size bir sarkıntılık yaparsa bildirin dedi. Yirmi beş gün yani ikinci harekate kadar serbest kaldık ve çarşı da açıldı.

14/8/74 tarihinde İkinci Harekat'ın başlamasıyla tüm halkı yeniden sahada topladılar. Yunanlı komutan, kadınları ve çocukları, yaşlıları evlerine gönderdi. Sadece polisleri ve mücahit komutanlarını sahada tuttu. Biz burada iken daha önce Rum polislerinin teslim olduğu Mavrali bölgesinde bir dozerin çukur çıkarmakta olduğunu görüyorduk. Diri diri bizi gömeceklerini zannettik. Çünkü Dilaver Komutan ile İzzet Çavuş'u daha önce vurmuşlardı. Barış Gücü Komutanı orada iken Yunanlı Komutana'a 'Askerlik şerefinden utan. Ben esir alınan bütün Türkleri altmış kişi olarak karargaha bildirdim. Eğer onlara bir şey olursa beni on beş askerimle beraber ezmen gerekir' dedi. Yunanlı komutan hiçbir şey olmayacağını söyledi.

Benim yanıma eskiden tanıdığım bir yedek asker geldi. Bana dedi ki 'Korkmayın sizi Yeroşibu askeri kampına esir götüreceyik'. İki otobüs geldi ve bize içine girmemiz söylendi. Otobüslere girip Rum askerlerinin himayesinde Yeroşibu kampına gittik. Bu kamp eskiden ipek ambarı idi. Ben 1964'ten sonra aranan kişi olduğumdan bir asker gelerek gel da subay seni ister dedi. Bu subay benim 1964'ten önce tanıdığım birisiydi. Fakat o saate kadar onun subay olduğunu bilmiyordum. Yanına gittiğimde birbirimizi görünce tanıştık. Odaya girdiğimde oturuyordu ve ayağa kalkarak karnıma elleri ile iki yumruk vurdu. Bana 'Sen onun ki 1964 senesinde minareden öldürdün Rumları' dedi. Ben de görevimi yaptım dedim. Beni diğer arkadaşların yanına gönderdi ve dövdüğü için de kimseye söylemememi tembihledi. Aradan üç gün geçtikten sonra esir kampına yüksek rütbeli bir Yunanlı subay geldi ve polis komutanını istedi. Mavrali'deki olayı anlatması için. Tutulduğumuz binanın girişinde ilk ben olduğum için Yunanlı komutana polis komutanının olaydan haberi yoktur, bu olayda ilgili ben olduğum için size ben

anlatayım dedim. Yunanlı komutana ancak Rumca lisanım iyi değil, polis avuşu Rauf'u çağıralım bana tercümanlık etsin, sana anlatayım dedim. Bana 'polislerinin ifadelerini okudum ve inanmadım bir de sen anlat' dedi. Tercüman eşliğinde olayı Yunanlı komutana anlattım. Sonunda kendisine ne Rumuz ne de Türk biz polisiz dedim.

Yunanlı subay kendisine anlattıklarımın ardından sonra 'Biz sizi barbar olarak bilirdik, böyle muamele yapacağınızı bilemezdik dedi. Ve tüm esirlere ne arzu ederlerse yardım edeceğini söyledi.

Cahit Gürses (72)

Oturduğu Yer: Lefkoşa

ŞAHİS ADINA GÖRE DİZİN

Ahmet Hüseyin	11
Ahmet Şeherli	14
Ali Çakmak	11
Beyit Daniş	14
Cemal İsmail	14,15,16
Çetin Mustafa	11
Dilaver	35
Erdoğan Mustafa	10
Esat Fellahoğlu	24,34
Fethi	22
Fevzi	24
Fikret Mehmet Koloncu	10
Fikret Ömer	14
Halil Fikret	10,17
Hasan Hüseyin	19
Hasan Leyla Arap	5
Hulus	22,26,27
Hüseyin Halil Kunduracı	11
Hüseyin İbrahim	11,12,13
İbrahim Hüseyin Arap	6
İzzet	35
Kliridis	26
Koççino	25,26,27
Kostas Karamanlis	15
Kosti	15,16
Kubilay Hüseyin	11
Makarios	9,21,27,28,30
Mehmet Macit	31
Mr. Lukas	5
Mustafa	5
Mustafa Ateşli	23
Mustafa Gafkaro	15
Mustafa Sağır	15,16
Ömer	27
Ömer Rüstem	14
Rauf Denктаş	21,33
Sami Hüseyin Arap	6,7
Samson	6
Tayfun Hüseyin	11
Yorgo	6,7
Yüksel Paşa	23

YER ADINA GÖRE DİZİN

Ada Tepe	30,31,32
Ağırdağ	31
Ağriyaci	17
Aksilu	30
Anguluz	15,16
Antrolugu	27
Asamato (Özhan)	12,16
Ayermola	17
Ayirini (Akdeniz)	7,9,17,18,19,30
Ayyorgi	30
Baf	21,30,33,34
Balabayıs	31
Boğaz	30,31
Bozdağ	31
Cenevre	17
Doğruyol	31
Durupya	18
Elye (Doğancı)	7
Fugaza	5
Gattüveri	14
Gaziveren	7
Gündoğdu	21,22
Hisarköy	11,12,16,18,19
Karpaşa	12
Karşıyaka	18
Kaymaklı	5
Ksero	5,6,7
Laçi	21
Larnakadis Lahibu (Kozanköy)	17,18
Lefke	5,6,7
Lefkoşa	5,7,9,17,30,34
Lidra Palas	29
Mandriga	28
Mavrallı	33,35
Mirtu (Çamlıbel)	12,13,16,18
Omorfo	10,13
Poli	21,22,23,24,26,27
Prasyo (Aydıncıköy)	7
Türkiye	21,30,33,34
Yeroşibu	28,35
Yeşil Hat	33
Yorgoz (Tepebaşı)	10,16,18
Yunanistan	9,15,21,27,30,33
Yüzbirevler	30,31